

Індекс УДК796.035-056.26

Євгеній Імас, e-mail: rectorat@uni-sport.edu.ua

Ольга Борисова, e-mail: borisova-nupesu@ukr.net

Ірина Когут, e-mail: kogut_irina@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ЩОДО РОБОТИ З ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Національний університет фізичного виховання та спорту України, Київ

Анотація: Євгеній Імас, Ольга Борисова, Ірина Когут. Особливості змісту професійної підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту щодо роботи з особами з інвалідністю. Національний університет фізичного виховання та спорту України. *Актуальність.* Враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, науки та практики, від сучасного спеціаліста з вищою освітою вимагається наявність низки нових якостей в його науковій, педагогічній та виробничій діяльності, яка пов'язана з набуттям системних, комплексних знань та вміння використовувати їх у своїй спеціальності і в організації різноманітних соціальних відносин, зокрема з особами з інвалідністю. *Завдання роботи.*

1. Проаналізувати зміст професійної підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту щодо роботи з особами з інвалідністю у вищих навчальних закладах України та світу. 2. Визначити особливості впровадження дисципліни «Адаптивний спорт» в структуру фахової підготовки студентів Національного університету фізичного виховання і спорту України. 3. З'ясувати основні напрями подальшого удосконалення навчальної дисципліни «Адаптивний спорт» в структурі підготовки студентів вищих навчальних закладів спортивного профілю. *Методи дослідження:* аналіз і узагальнення літератури, інформаційних ресурсів мережі Інтернет; програмно-нормативних документів; компаративний метод; абстрагування, логіко-теоретичний аналіз, контент-аналіз. *Результати роботи.* Профільні навчальні заклади спортивної галузі намагаються враховуючи сучасні тенденції, забезпечувати збільшення обсягу і поліпшення якості знань у сфері фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи людей з інвалідністю, надання можливості їхнього практичного використання, що дозволяє готувати випускників нової формації. *Висновки.* Підготовка студентів, які спроможні працювати з особами з інвалідністю, ведеться у різних вищих навчальних закладах України, проте сьогодні спеціальність фахівця з адаптивної фізичної культури і спорту законодавчо не затверджена, хоча попит на таких спеціалістів значний. Серед основних напрямів удосконалення дисципліни «Адаптивний спорт» слід виділити наступні: кадрове забезпечення; міжнародне

співробітництво; наукове та інформаційне забезпечення; формування гуманістично орієнтованих фахівців.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців, адаптивний спорт, особи з інвалідністю.

Аннотація: Евгений Имас, Ольга Борисова, Ирина Когут. Особенности содержания профессиональной подготовки специалистов сферы физической культуры и спорта по работе с лицами с инвалидностью. Национальный университет физического воспитания и спорта Украины. *Актуальность.* Учитывая современные тенденции развития общества, науки и практики, от современного специалиста с высшим образованием требуется наличие ряда новых качеств в его научной, педагогической и производственной деятельности, связанной с приобретением системных, комплексных знаний и умение использовать их в своей специальности и в организации различных социальных отношений, в частности с лицами с инвалидностью. *Задачи работы.* 1. Проанализировать содержание профессиональной подготовки специалистов сферы физической культуры и спорта по работе с лицами с инвалидностью в высших учебных заведениях Украины и мира. 2. Определить особенности внедрения дисциплины «Адаптивный спорт» в структуру профессиональной подготовки студентов Национального университета физического воспитания и спорта Украины. 3. Определить основные направления дальнейшего совершенствования учебной дисциплины «Адаптивный спорт» в структуре подготовки студентов высших учебных заведений спортивного профиля. *Методы исследования:* анализ и обобщение литературы, информационных ресурсов сети Интернет; программно-нормативных документов; компаративный метод, абстрагирования, логико-теоретический анализ, контент-анализ. *Результаты работы.* Профильные учебные заведения спортивной отрасли пытаются, учитывая современные тенденции, обеспечивать увеличение объема и улучшение качества знаний в сфере физкультурно-оздоровительной и спортивной работы с людьми с инвалидностью, предоставляя возможности их практического использования, что позволяет готовить выпускников новой формации. *Выводы.* Подготовка студентов, способных работать с лицами с инвалидностью, ведется в различных высших учебных заведениях Украины, однако сегодня профессия специалиста по адаптивной физической культуре и спорту законодательно не утверждена, хотя спрос на таких специалистов значительный. Среди основных направлений совершенствования дисциплины «Адаптивный спорт» следует выделить следующие: кадровое обеспечение; международное сотрудничество; научное и информационное обеспечение; формирование гуманистически ориентированных специалистов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка специалистов, адаптивный спорт, лица с инвалидностью.

Abstract: Eugeny Imas, Olga Borysova, Irina Kohut. Features content of training specialists in physical education and sport for working with persons with disabilities. National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Fizkul'tury str., 1, Kiev, Ukraine. *Relevance.* Our society has some current trends, so modern specialists with higher education have to get a lot of new features in its scientific, educational and industrial activities, associated with system knowledge, and ability to use them in their profession. They have to get some skills for various social organizations, in particular with persons with disabilities. *Objectives of the work.* 1. Analyze the content of training specialists in physical education and sport for working with persons with disabilities in higher education in Ukraine and abroad. 2. Identify the features of implementing discipline "Adaptive Sports" in the structure of professional training of students of National University of Ukraine on Physical Education and Sport. 3. Find out the main areas for further improvement of discipline "Adaptive Sports" in the structure of training university students sports profile. *Research methods:* analysis and generalization of literature, information resources of the Internet; software and regulations; comparative method; abstraction, logical-theoretical analysis, content analysis. *The results of the work.* Educational sport institutions try to consider the current trend, to ensure the increase and improvement of quality of knowledge in the field of sports and recreation and sports activities for people with disabilities, so it give an ability for their practical use of allowing graduates to prepare new formation. *Conclusions.* The students, who are able to work with people with a disability, study in different higher educational institutions of Ukraine but today major specialist in adaptive physical culture and sports law is not approved, in spite of a fact that the demand for such specialists is significant. The main directions of improvement of discipline "Adaptive sports" should be the following: staffing; international cooperation; scientific and information support; formation of humanistic oriented professionals.

Key words: professional training, adaptive sports persons with disabilities.

Вступ. Адаптивний спорт – соціальне явище, яке сьогодні актуальне як ніколи у світі і в Україні. Для повноцінної інтеграції осіб з інвалідністю надзвичайне значення має використання доступних і ефективних засобів фізичної культури і спорту. Отже, виникає необхідність розробки комплексних програм для роботи з особами з інвалідністю, обґрунтування нових галузей знань, формування і розвитку відповідних навчальних дисциплін, напрямів та спеціальностей підготовки фахівців відповідно до сучасних світових стандартів.

В Україні з 1989 р. відбувається реформування спортивного руху осіб з інвалідністю, створюються фізкультурно-спортивні й оздоровчі клуби, національні федерації спорту інвалідів з різними вадами, спеціальні школи-інтернати, секції, клуби, проводяться змагання, фестивалі, свята тощо.

Україна є єдиною країною, де створено державну систему керування і підтримки адаптивного спорту. Державні і громадські організації прикладають значних зусиль для залучення осіб з інвалідністю до систематичних занять руховою активністю як однієї з найбільш ефективних й універсальних можливостей їх соціальної інтеграції. Проте у фізкультурно-оздоровчу і спортивну діяльність в нашій країні залучено лише незначну кількість осіб зазначеної категорії (за даними Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» це близько 2 % від загальної їхньої кількості в країні) [6, 8].

Однією з головних проблем недостатнього розвитку АФК є відсутність відповідного обсягу кваліфікованих педагогів, тренерів, інструкторів, лікарів, психологів та інших спеціалістів, які працюють з особами з інвалідністю, що, в свою чергу, обумовлено незначною кількістю профільних вищих навчальних закладів і кафедр, які займаються підготовкою цих фахівців.

У роботах вітчизняних та зарубіжних фахівців розкриваються різні аспекти підготовки кадрів сфери фізичної культури і спорту. Зокрема, Передерій А. В., Бріскін Ю. А [3, 10] вивчали практичні складові підготовки кадрів для інваспорту; Биков Н. Н., Шумакова Н. Ю., Труфанова С. Н. [2] розглядали сучасні тенденції підготовки кадрів у сфері фізичної культури і спорту; Балашова В. Ф. [1] визначала компетенції спеціаліста по адаптивній фізичній культурі. Досліджуються й інші загальні питання підготовки фахівців нашої галузі [4, 5, 7, 9, 11, 12]. Проте, враховуючи сучасні тенденції розвитку суспільства, науки та практики в організації педагогічного процесу у ВНЗ, слід зазначити, що від сучасного спеціаліста з вищою освітою вимагається наявність низки нових якостей в його науковій, педагогічній та виробничій діяльності, яка пов'язана з набуттям системних, комплексних знань та вміння

використовувати їх у своїй спеціальності і в організації різноманітних соціальних відносин, зокрема з особами з інвалідністю, що і обумовлює актуальність представленої наукової роботи.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Роботу виконано відповідно до тематичного плану Міністерства освіти і науки за темою 1.7. «Організаційно-методичні основи розвитку адаптивного спорту» (номер державної реєстрації 0116U001613).

Мета дослідження – проаналізувати особливості змісту професійної підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту щодо роботи з особами з інвалідністю у вищих навчальних закладах на прикладі навчальної дисципліни «Адаптивний спорт».

Завдання роботи.

1. Проаналізувати зміст професійної підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної культури та спорту щодо роботи з особами з інвалідністю у вищих навчальних закладах України та світу.

2. Визначити особливості впровадження дисципліни «Адаптивний спорт» в структуру фахової підготовки студентів Національного університету фізичного виховання і спорту України.

3. З'ясувати основні напрями подальшого удосконалення навчальної дисципліни «Адаптивний спорт» в структурі підготовки студентів вищих навчальних закладів спортивного профілю.

Матеріал і методи дослідження: аналіз і узагальнення спеціальної та науково-методичної літератури, інформаційних ресурсів мережі Інтернет; програмно-нормативних документів; компаративний метод; абстрагування, логіко-теоретичний аналіз, контент-аналіз.

Результати дослідження. Дискусія. У зв'язку з ростом популярності занять різними видами рухової активності серед людей із вадами фізичного, сенсорного і розумового розвитку, в нашій країні виникає необхідність виділення адаптивної фізичної культури у самостійну дисципліну, як це відбувалося в більшості цивілізованих країн світу.

Ще з 1973 р. відповідно до змін, що проходили у суспільстві, відбувався процес формування нової дисципліни і професії, що одержала міжнародну назву «Адаптивна фізична активність». З метою підтримки відокремлення «Адаптивної фізичної активності» у самостійну дисципліну в тому ж році була організована Міжнародна федерація адаптивної фізичної активності (IFAPA), яка є міждисциплінарною фаховою організацією, що координує національні, регіональні і міжнародні заходи для людей з інвалідністю, а також регулярно проводить міжнародні семінари і симпозиуми для спеціалістів, які працюють із зазначеною категорією осіб. З 1984 р. для публікації результатів досліджень видається щоквартальний спеціальний науковий журнал «Адаптивна фізична активність». Діяльність IFAPA сприяє росту популярності досліджень, розвитку інтеграції фахівців різних сфер адаптивної фізичної активності і впровадженню в практику їхніх наукових розробок.

Протягом останніх десятиліть значна робота ведеться у напрямі розвитку АФК в Росії. Так, у 1993 р. у Санкт-Петербурзькій державній академії фізичної культури ім. П.Ф. Лесгафта відкрито нову спеціалізацію «Фізична культура інвалідів», з 1995 р. створено кафедру «Теорія і методика адаптивної фізичної культури», а в 2000 р. започатковано факультет «Адаптивного фізичного виховання». Вирішуються питання і на законодавчому рівні. Відповідно до рішення Міжвідомчої експертної ради з державних освітніх стандартів Держкомвуза Росії, в Класифікатор напрямів і спеціальностей вищої фахової освіти внесено нову спеціальність № 022500 – «Фізична культура для осіб із відхиленнями в стані здоров'я (Адаптивна фізична культура)» (липень 1996 р.), а в 2000 р. Міністерство науки і технологій Російської Федерації включило проблеми теорії і методики адаптивної фізичної культури в паспорт спеціальності науковців – 13.00.04. «Теорія і методика фізичного виховання, спортивного тренування, оздоровчої й адаптивної фізичної культури», затверджено нові посади «тренер-викладач» і «інструктор-методист» по адаптивній фізичній культурі. Щокварталу видається науково-теоретичний журнал «Адаптивна фізична культура».

Підготовка фахівців з АФК у вищих навчальних закладах України розпочалася з 1996 р., коли у Львівському державному інституті фізичної культури (зараз Львівський державний університет фізичної культури – ЛДУФК) було введено навчальну дисципліну «Теоретичні основи інваспорту». Удосконалення дисципліни сприяло введенню додаткової спеціалізації «Паралімпійський спорт» для студентів спеціальності «Олімпійський і професійний спорт» і дисципліни в магістратурі «Адаптивний спорт». На 2016–2017 навчальний рік в ЛДУФК затверджено наступні навчальні курси тематики адаптивного спорту. На освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» студентам пропонується дисципліна «Адаптивний спорт», яка включає чотири змістові модуля: «Адаптивний спорт в системі міжнародного олімпійського руху», «Адаптивний спорт як вид соціальної практики», «Спортивна підготовка інвалідів, які мають пошкодження опорно-рухового апарату», «Спортивна підготовка спортсменів, які мають вади інтелекту».

На освітньо-кваліфікаційному рівні «спеціаліст» студентам факультету спорт та підвищення кваліфікації, перепідготовки та заочної освіти, напрям підготовки «Спорт (за видами)», пропонується дисципліна «Адаптивний спорт (додаткова спеціалізація)», яка складається з чотирьох змістових модулів: «Загальна характеристика паралімпійського спорту», «Особливості організації та проведення змагань з паралімпійських видів спорту», «Особливості підготовки спортсменів паралімпійських нозологій», «Практична діяльність фахівця з паралімпійського спорту».

На освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр» студентам факультету спорт, напрям підготовки «спорт», спеціальність «Спорт (за видами)» пропонується дисципліна «Адаптивний спорт», яка складається з трьох змістових модулів: «Історичні основи адаптивного спорту», «Організаційні та програмно-нормативні основи адаптивного спорту», «Методичні основи адаптивного спорту».

У Дніпропетровському державному інституті фізичної культури за спеціальністю 7.01020201 «Спорт» (за видами) студентам на освітньо-

кваліфікаційному рівні «спеціаліст» та «магістр» за спеціальністю 8.01020201 «Спорт» (за видами)) викладається навчальна дисципліна «Адаптивний спорт», що складається з трьох змістових модулів: «Загальна характеристика адаптивного спорту»; «Загальні основи підготовки спортсменів, які мають недоліки стану здоров'я»; «Медичний контроль в адаптивному спорті».

У Харківській державній академії фізичної культури студентам напряму підготовки 6.010201 «Фізичне виховання», спеціальність – фізичне виховання (спеціалізація – менеджмент фізичної культури, викладач фізичного виховання) викладається навчальна дисципліна «Основи організації адаптивної фізичної культури». Програма навчальної дисципліни представлена вісьмома змістовими модулями: 1. Основи організації адаптивної фізичної культури. 2. Інвалідність та суспільство. 3. Нормативно-правові засади функціонування адаптивної фізичної культури. 4. Механізм управління діяльністю організацій в системі інваспорту. 5. Організація діяльності обласних центрів «Інваспорт». 6. Формування та розвиток паралімпійського спорту в Україні. 7. Організація роботи по підготовці спортивного резерву в системі «Інваспорт». 8. Характеристика класифікації спортсменів у паралімпійському спорті.

Таким чином, профільні навчальні заклади спортивної галузі намагаються враховувати усі сучасні зміни, щоб забезпечити підготовку спеціалістів, конкурентоспроможних на ринку праці.

Крім фахових ВНЗ підготовку фахівців, які володіють знаннями та навичками роботи зі спортсменами з інвалідністю, здійснюють й інші навчальні заклади. Зокрема, у Запорізькому державному університеті у 2006 р. на факультеті фізичного виховання відкрито спеціалізацію «тренер з інвалідного спорту» на базі спеціальності 7.01.02.03 – «Олімпійський і професійний спорт», а також впроваджено новий державний освітній стандарт вищої професійної освіти «Фізична культура для людей із відхиленнями в стані здоров'я».

Значна робота з підготовки спеціалістів цієї галузі проводиться і в інших вузах України, втім отримання якісної освіти особами з інвалідністю, зокрема у вищих навчальних закладах, стає однією з умов їх інтеграції у суспільство.

Дослідження сучасного ринку праці показали, що серед осіб з інвалідністю випускники вищих навчальних закладів мають на 80 % більше шансів знайти роботу, ніж люди без вищої освіти.

Так, отримувати вищу освіти особи з інвалідністю мають можливість у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна», який має 26 регіональних філій та представництв і здійснює підготовку молодших спеціалістів, бакалаврів і спеціалістів за 34-ма спеціальностями. Університет «Україна» – це вищий навчальний заклад інтегрованого типу, метою якого є забезпечення рівного доступу до якісної освіти всім членам суспільства, у тому числі й людям з інвалідністю. Студенти з інвалідністю навчаються у Києві, регіональних філіях та представництвах університету. Серед них особи з порушеннями зору, слуху, вадами опорно-рухового апарату та студенти, які мають інвалідність із загального захворювання.

У кожного студента з інвалідністю є певні особливості та функціональні обмеження, що ускладнюють процес навчання в інтегрованому середовищі та їх соціалізації. Для забезпечення рівного доступу таких людей до освіти в університеті «Україна» впроваджуються в навчально-виховний процес спеціальні методи, педагогічні технології та адаптивні технічні засоби. Розробляються також комплексні програми, спрямовані на особистісний і професійний розвиток людей з інвалідністю у ВНЗ та на їх інтеграцію у суспільство. Особлива увага надається розвитку фізичної культури та зміцненню стану здоров'я шляхом впровадження фізкультурно-спортивних та оздоровчо-реабілітаційних програм.

Більш детально проаналізуємо особливості змісту професійної підготовки фахівців сфери фізичної культури та спорту щодо роботи з особами з інвалідністю у Національному університеті фізичного виховання і спорту України. Так, підготовка фахівців для роботи з особами з інвалідністю розпочалася з введення в 1999 р. у навчальний процес студентів кафедри теорії і методики фізичного виховання, рекреації й оздоровчої фізичної культури дисципліни «Адаптивне фізичне виховання».

Початковим етапом формування дисципліни «Спорт інвалідів» в НУФВСУ стало створення уявлення про майбутню дисципліну шляхом ознайомлення з досвідом роботи у даному напрямку в провідних міжнародних центрах, таких, як: Державний Джексонвільський університет (США); Паласький університет (Чехія); Вроцлавська академія фізичного виховання (Польща); Санкт-Петербурзький науково-дослідний інститут фізичної культури (Російська Федерація); Санкт-Петербурзька державна академія фізичної культури ім. П.Ф. Лесгафта (Російська Федерація); Організація Спеціальна Олімпіада Європа-Євразія (Польща); Російський державний університет фізичної культури (Російська Федерація) та ін.

Наступним етапом формування навчального напрямку «Спорт інвалідів» послужила ініціатива кафедри олімпійського та професійного спорту нашого університету про організацію та проведення у 2002 р. у Львівському державному інституті фізичної культури (ЛДІФК) Всеукраїнського науково-методичного семінару «Оздоровча і спортивна робота з неповносправними». Львів обраний місцем проведення семінару не випадково – в цьому закладі накопичено значний досвід з формування, розвитку і вдосконалення роботи з особами з інвалідністю. До початку проведення семінару вперше опубліковано спеціальний випуск міжнародного науково-теоретичного журналу «Наука в олімпійському спорті», присвячений актуальним питанням адаптивної фізичної культури.

Співпраця з провідними міжнародними центрами, аналіз програмно-методичного забезпечення профільних дисциплін, досвід проведення науково-методичного семінару, видання спеціального випуску журналу послужили підставою для введення з 2002–2003 навчального року на кафедрі олімпійського і професійного спорту в навчальний процес студентів дисципліни «Спорт інвалідів». Введення цієї спеціальної дисципліни було обумовлено, з одного боку, надзвичайно швидкими темпами розвитку в Україні нового напрямку спорту – «спорт інвалідів». Так, починаючи з 1996 р. вітчизняні спортсмени з інвалідністю регулярно беруть участь у міжнародних змаганнях, з

кожним роком їхні виступи стають усе більш успішні. З іншого боку – при високому рівні розвитку спорту для осіб з інвалідністю відмічається відсутність або недостатня кількість спеціалістів, які володіють необхідними знаннями і навичками та спроможні успішно працювати з людьми, які мають фізичні, сенсорні або розумові вади розвитку.

Відповідно до навчального плану, дисципліна «Спорт інвалідів» викладалась студентам спеціалізації «олімпійський та професійний спорт» факультету олімпійського та професійного спорту. Студенти кафедри фізичної реабілітації і спортивної медицини, з огляду на інтегрованість спеціальності «адаптивна фізична культура» в різні галузі знань, також прослуховували курс лекцій, присвячених медичним аспектам занять руховою активністю людей, які мають різноманітні вади фізичного, сенсорного та розумового розвитку.

Для розвитку навчальної дисципліни «Спорт інвалідів» у 2003 р. спільно зі Всеукраїнською громадською організацією «Спеціальні Олімпіади України» в НУФВСУ проводився круглий стіл «Актуальні проблеми та перспективи підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту для роботи з людьми з інвалідністю». В обговоренні брали участь представники восьми регіонів України. Обговорювались актуальні аспекти організації та проведення навчального процесу, шляхи вдосконалення спеціальних навчальних програм, особливості підготовки фахівців для роботи з особами з інвалідністю у сфері фізичної культури і спорту.

Подальший розвиток дисципліни «Спорт інвалідів» здійснювався шляхом накопичення спеціалізованих знань завдяки регулярному виданню статей, тез, а також вивченню, узагальненню та аналізу сучасної літератури, а також участі в різного рівня конференціях.

Проведення в 2005 р. на базі НУФВСУ ІХ Міжнародного наукового конгресу «Олімпійський спорт і спорт для всіх» та зацікавленість значної кількості фахівців питаннями щодо особливостей фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи з особами з інвалідністю слугувало передумовою для організації та проведення в лютому 2006 р. Міжнародних комплексних заходів

з проблем розвитку спорту для осіб з інвалідністю: «Спорт інвалідів та міжнародний олімпійський рух». У заходах взяли участь понад 100 провідних фахівців з 10-ти країн світу, які працюють у сфері фізичної культури і спорту з особами з інвалідністю. До початку наукового форуму видано спеціальні випуски міжнародного науково-теоретичного журналу «Наука в олімпійському спорті» і «Теорія і методика фізичного виховання і спорту».

Проведення міжнародних заходів сприяло обміну досвідом провідних фахівців з проблем та перспектив розвитку спорту для осіб з інвалідністю в світі та Україні, встановленню ділового співробітництва з провідними міжнародними центрами інваспорту, формуванню спеціального бібліотечного фонду сучасної літератури, що охоплює основні аспекти розвитку АФК в цілому та окремих її напрямів.

Таким чином, у нашому університеті створено необхідні умови для викладання навчальної дисципліни «Спорт інвалідів», проте закони діалектики свідчать про необхідність її подальшого вдосконалення. Тому колективом кафедри підготовлено до видання навчальний посібник «Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів», розроблено обґрунтування, що припускає розширення навчальної дисципліни за рахунок збільшення кількості годин лекцій і семінарських занять, а також введення практики.

З 2011–2012 навчального року відповідно до гуманістичних тенденцій розвитку сучасного суспільства назву дисципліни було змінено на «Адаптивний спорт», а з 2012–2013 навчального року на її вивчення відводиться 5 кредитів ECTS та викладається студентам факультету спорту та менеджменту; тренерського; здоров'я, фізичного виховання та туризму і заочного навчання.

Предметною областю дисципліни «Адаптивний спорт» є формування цілісного уявлення про історію виникнення й умови функціонування спорту людей з фізичними, сенсорними і розумовими вадами; організаційну структуру і діяльність основних міжнародних організацій; особливості філософії, організації та проведення Паралімпійських, Дефлімпійських ігор та Всесвітніх

ігор Спеціальних Олімпіад; участь українських спортсменів з інвалідністю в національних і міжнародних змаганнях; напрями розвитку фізкультурно-спортивного руху осіб з інвалідністю в Україні; загальні основи адаптивного спорту в структурі адаптивної фізичної культури; підготовку спортсменів в паралімпійському та дефлімпійському спорті; педагогічні засади проведення тренувальних занять зі спортсменами, які мають відхилення розумового розвитку; матеріально-технічне забезпечення адаптивного спорту; соціально-гуманістичні засади розвитку адаптивного спорту; волонтерський рух як чинник розвитку адаптивного спорту; актуальні проблеми адаптивного спорту.

У результаті вивчення дисципліни «Адаптивний спорт» студенти опановують вміння застосовувати набуті знання з історичних, соціальних, гуманістичних, організаційних, правових та теоретико-методичних засад адаптивного спорту при вирішенні конкретних наукових, практичних та інших завдань, володіти навичками самостійної роботи та технологією пізнавальної діяльності.

Рівень розвитку фізкультурно-оздоровчого та спортивного руху осіб з інвалідністю, що склався в Україні, дозволяє більш досконало розглянути етичне, виховне, освітнє та гуманістичне значення у вивченні історії становлення і розвитку адаптивного спорту, його багатогранних аспектів, а також місце в системі сучасного життя суспільства.

Подальший розвиток навчальної дисципліни «Адаптивний спорт» передбачається на основі інтеграції знань про структуру й зміст різноманітних суміжних наук, що дозволить визначити систему додаткових знань, необхідних і достатніх для роботи з людьми, які мають вади зору, слуху, ОРА та розумового розвитку. Ця навчальна дисципліна є компонентом системи фахової освіти, істотно позначається на процесі підготовки майбутніх спеціалістів. Значне збільшення обсягу і поліпшення якості знань у сфері фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності людей із вадами фізичного, сенсорного і розумового розвитку, надання можливості їхнього практичного використання дозволяють розширити спектр пошуку місць працевлаштування випускників, а

відповідні організації, що відчують потребу в фахівцях цього профілю, зможуть вирішувати свої кадрові питання.

Дисципліна «Адаптивний спорт» являє собою структурний елемент системи академічної освіти, дозволяє майбутнім спеціалістам даної галузі, які мають сформований світогляд та володіють відповідними знаннями, вміннями та навичками, взаємодіяти й адекватно ставитись до людей з огляду наявності у них порушень зору, слуху, опорно-рухового апарату або розумового розвитку.

Однією з важливих складових підготовки майбутніх фахівців є також практичне застосування отриманих знань під час організації і проведення різноманітних заходів за участю людей з інвалідністю. Так, студенти на волонтерських засадах, а магістранти спеціальності «Спорт (професійний та неолімпійський спорт)» ще й в межах практики беруть участь в організації та обслуговуванні змагань з паралімпійських видів спорту, зокрема, танців на візках, фехтування на візках, адаптивний волейбол тощо та різноманітних заходах, що проводяться Спеціальними Олімпіадами.

Подальше удосконалення навчальної дисципліни «Адаптивний спорт» передбачає вирішення низки завдань:

- інтеграція знань дисципліни «Адаптивний спорт» зі знаннями інших профільних навчальних дисциплін;
- проблемний підхід у викладанні навчального матеріалу;
- застосування набутих знань у практичній діяльності;
- проведення наукових досліджень в галузі фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності осіб з інвалідністю;
- активізація пізнавальної діяльності студентів і формування їхніх наукових інтересів у напрямі АФК;
- проведення різного рівня наукових конференцій, засідань круглого столу, семінарів-нарад передових фахівців даної галузі;
- удосконалення науково-методичного і технічного забезпечення дисципліни з урахуванням новітніх технологій і сучасних наукових розробок;

- встановлення взаємозв'язків між різними навчальними закладами, Національним комітетом спорту інвалідів України, спортивними федераціями з різних нозологічних груп, Спеціальною Олімпіадою України, Всеукраїнським та регіональними центрами фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» та іншими громадськими і державними організаціями.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Удосконалення дисципліни «Адаптивний спорт» безперечно впливає на розвиток усього фізкультурно-оздоровчого та спортивного руху осіб з інвалідністю і проявляється в наступних основних напрямках:

- кадрове забезпечення сфери адаптивної фізичної культури – система кадрового забезпечення процесу фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності осіб з інвалідністю повинна постійно розвиватися, орієнтуючись на динаміку соціального запиту суспільства. Від сучасного фахівця вищої кваліфікації вимагається наявність низки нових якостей в його науковій, педагогічній та виробничій діяльності, що пов'язано з набуттям спеціалізованих системних комплексних знань та вмінням використовувати їх на практиці;

- міжнародні взаємозв'язки в галузі фізкультурно-оздоровчого і спортивного руху осіб з інвалідністю передбачають розвиток офіційних відносин із міжнародними організаціями різного рівня, інтеграцію в міжнародну систему освіти й обмін досвідом, участь у міжнародному фізкультурному русі та міжнародних змаганнях;

- наукове забезпечення сфери адаптивної фізичної культури передбачає розробку пріоритетних напрямів наукових досліджень, їх реалізація і впровадження отриманих результатів на практиці, участь у науково-практичних конференціях, симпозіумах і семінарах;

- інформаційне забезпечення сфери адаптивної фізичної культури припускає наявність необхідної кількості навчальних посібників, методичних розробок, видавництво спеціалізованого науково-популярного журналу,

проведення різного рівня конференцій і семінарів, регулярні повідомлення в засобах масової інформації, створення передач на радіо і телебаченні;

– формування гуманістично орієнтованих фахівців, які здатні не лише плідно працювати у сфері фізичної культури і спорту, а й спроможні забезпечувати підґрунтя для соціальної інтеграції осіб з інвалідністю та гуманізації суспільства в цілому.

У подальших дослідженнях планується розгляд шляхів законодавчого затвердження спеціальності фахівця з адаптивної фізичної культури та спорту.

Джерела та література.

1. Балашова В. Ф. Компетенции специалиста по адаптивной физической культуре, формируемые и применяемые в научно-исследовательской деятельности [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/kompetentsii-spetsialista-po-adaptivnoy-fizicheskoy-kulture-formiruemye-i-primenyaemye-v-nauchno-issledovatel'skoy-deyatelnosti> (дата звернення: 30.09.16). – Назва з екрана.

2. Быков Н. Н., Шумакова Н. Ю., Труфанова С. Н. Современные тенденции подготовки кадров в области физической культуры и спорта [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennyye-tendentsii-podgotovki-kadrov-v-oblasti-fizicheskoy-kultury-i-sporta> (дата звернення: 27.09.16). – Назва з екрана.

3. Бріскін Ю., Передерій А. Особливості підготовки фахівців спеціальності «олімпійський та професійний спорт» до роботи в інваспорті [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/svp/2005-3/05buaswi.pdf (дата звернення: 30.09.16). – Назва з екрана.

4. Евсеев С. П. Технологии физкультурно-спортивной деятельности в адаптивной физической культуре / С. П. Евсеев, О. Э. Евсеева. – М. : Сов. спорт, 2013. – 388 с.

5. Евсеева О. Э. Государственная программа «Доступная среда» в действии. Повышение квалификации специалистов по работе с инвалидами /

О. Э. Евсеева // Адаптивная физическая культура. – 2012. – № 1 (49). – С. 57.

6. Історичні, організаційні та соціальні аспекти розвитку спорту інвалідів: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту з Грифом МОН] / [С. Ф. Матвеев, Ю. А. Бріскін, І. О. Когут та ін.] – К. : Асконіт, 2011. – 250 с.

7. Карпюк Р. П. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання як педагогічна проблема // Наукові записки: [зб. наук. статей] / Мін/во освіти і науки України; Нац. пед. ун/т імені М. П. Драгома/ нова; укл. : П. В. Дмитренко, Л. Л.Макаренко. – К. : Вид/во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – Вип. LXVIII (68).– С. 91–101. – (Серія «Педагогічні та історичні науки»).

8. Когут І. О. Соціально-гуманістичні засади розвитку адаптивної фізичної культури в Україні [Текст] : монографія / І. О. Когут. – Львів : СПОЛОМ, 2015. – 284 с.

9. Матвеев С. Ф. Совершенствование научной деятельности в системе подготовки кадров по специальности «Олимпийский и профессиональный спорт» / С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова, И. А. Когут, Т. А. Кропивницкая: Наука в олимпийском спорте. – 2010. - №2. – С. 134-141.

10. Передерий А. В. Практическая составляющая подготовки кадров для инваспорта / Передерий А. В., Брискин Ю. А. // Sport Olimpic și sportul pentru toți : Materialele Congresului Șt. Intern. / col. red.: Manolachi V., Danail S. – Ch.: USEFS, 2011. – Vol. 2. – 2011. – p. 103–108.

11. Томашук О. Підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання до роботи в центрах інваспорту як педагогічна проблема [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidanny_a/Act_problemi/2009/41.pdf. (дата звернення: 27.09.16). – Назва з екрана.

12. Чешихина В. В. Подготовка кадров в сфере адаптивной физической культуры на современном этапе [Текст] / В. В. Чешихина, О. Н. Никифорова, Д. Е. Никифоров // Педагогическое мастерство и педагогические технологии :

материалы V Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 20 сент. 2015 г.) / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. – Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2015. – № 3 (5). – С. 352–356. – ISSN 2411–9679.